

cap ací; recordem que, en el cas de l'affí *LACAI*, proposava Spitzer partir d'un rang social elevat, per arribar a la noció més vil; i igualment podia el *patge* davallar de categoria, o bé ascendir en la seva evolució històrica: en Gauthier de Coincy, l'ex. més antic, ja tenim el *patge* cortesà.

En tot cas, en el seu aspecte positiu, l'etim. *PAGICUS 'pagès' o 'apagesat', per la qual es decanta Spitzer hem de classificar-la entre les francanets impossibles, però és, primer que tot, per raons fonètiques: atesa la data en extrem primerenca de la caiguda de G davant I, mai -ICUS en aquesta combinació no hauria pogut tornar-se -ge (com ho fa darrere dental): no hi ha dubte que el resultat hauria hagut de ser *paie (o potser *pai).³ Pel que fa a l'origen onomatopèic, també assajat per Spitzer, en relació amb un verb *pager 'xipollejar, patollar' (del qual no aconsegueix trobar sinó tardans rastres i rars), no és pas més acceptable, com sigui que en una formació així, no fóra concebible un derivat sense sufix: el tipus morfològic de *page* és arcaic, i ha de ser un mot del fons antic de l'idioma, qualsevol que sigui la seva procedència.

Encara que tampoc gosi posar-hi plena fe, suggereixo una nova possibilitat més sostenible, em sembla, que les altres. Bé es podria tractar d'un manlleu de l'irani, germà del mot sànscrit ben conegut *pathikāh* 'viatger', 'vianant', 'errabund' («traveller, wanderer»): hauria de venir del llenguatge dels partes, alans o escites, que no coneixem directament; i per tant no fóra estrany que no sàpiga jo assenyalar documentació directa de tal adjectiu-substantiu en irani: però és derivat del nom del camí en indoeuropeu comú, ben representat no sols en sànscrit sinó en totes les llengües del Magne Iran: avèstic *patha-*, persa antic *pathi-*, alano-escita *Πα(ν)τι-καπένος* (pròpiament 'camí dels peixos', nom antic de l'Estret de Kertš o Bòsfor de Tràcia, entre Crimea i el Caucas, entrada de la Mar d'Azov).

Els legionaris romans de guarnició contra els partes i escites, haurien adoptat el mot *pathikas d'aquests com a *PATICUS, en llur mateix argot de campament, com a nom de llurs petits missatgers, ordinaris i propis, que no és improbable que fossin joves desertors o presoners iranys, que capturaven o llogaven. Des d'allà, el mot, trasplantat a Renània per les guarnicions romanes de l'altre Limes, s'hauria consolidat només en el llatí vulgar nòrdic i tardà del Rin mitjà i batàvic, i això explicaria que només vagi ser heretat pel francès i, des d'aquest, propagat després a les altres llengües romàniques.

En la meua conferència de 1978 a la Sorbona (publ. en «Els Marges», 1979), vaig demostrar en detall la importància cabdal d'aquest argot legionari romà per al lèxic del llatí vulgar; i dels seus elements iranys hem anat veient com procedeixen mots tan cabdals com *TIRAR*, *CARCAIX*, *DROGA*, *GARNATXA*, *GUALDRAPA*, *VANOVA* i el fr. *frapper*: ara bé també en el cas d'aquest verb francès, com en el de *droga* i *garnatxa*, veiem que l'iranisme només va pendre peu (entre les llengües romàniques) en les del

Nord o Centre-Est de França, com és lògic en un terme introduït en llatí vulgar tardà per les guarnicions del Limes germanicus.

DERIV.: *Patget* [Lab.]. *Patgia indocumentat (manca Lab. 1840-88), inventat segurament per un ragatxo de Salvat.

¹ L'arquetipus devia portar *chivalés* i, en corregir-ho en *chivalers*, el copista escriví alhora *pagers* per *pagés*. Notem la grafia *page* sense -t- en els tres docs. més antics del mot en català, repetida cinc vegades en *Amic e Melis* (de nou 136.10, 12, 13). És també comuna a tots els textos oc. ant. aplegats pel PSW. En català almenys, això crida l'atenció, car es tracta de textos de grafia acurada: el mateix *A. e Melis*, escriu p. ex. *metge* 134.28, *metges* 137.29, *linatge* 125.5, i en canvi *règament* 135.27, *batejà* 137.3 etc. És indicatiu de valor a favor de la tesi del manlleu del francès. — ² No cal insistir a rebutjar el que han aportat Ang. Prati, *Vocab. Etim. It.*, i Nicholson, per absurd això, i allò per inconsistent, com explico en la nota 2 del *DECH*. Tampoc no podem pendre gaire seriosament una pensada dels Kahane (*Journ. of Engl. and Germ. Philol.* LX, 1961, 467-8): que provingui d'una descomposició d'un mot longobard *marhpaiz* 'mosso de cavalls', 'palafrener', documentat (no en responc) com a fr. ant. *marpaige*: car comença per ser inversemblant aquesta eliminació del primer element; i l'aparició en francès antic d'un mot que el francès havia de manlleuar de l'italià, essent només longobard. Els Kahane ens tenen avesats a haver de verificar llurs indicacions semàntiques i documentals (que sovint presenten molt poc imparcialment) i aquí no podem fer-ho; tanmateix, essent un cpt. de *marh* 'cavall' i amb *p* longobarda (< b), suposo que l'altre component fóra del grup de l'ags. *boda*, al. *bote* 'missatger', potser en combinació amb l'angl. mj. *boie/bay* (> angl. *boy*) 'noi', 'criat': i llavors hi hauria greus dificultats en les correspondències vocàliques i consonàntiques, internes, del germànic. Tampoc la representació de -iz longobard com -ggio italià no estaria en regla (caldria -izo o -zio amb z sorda). — ³ Un pedaç que es podria temptejar, per salvar la idea, fóra adobar l'ètimon com a *PAGÉUS, acceptable aquest fonèticament sempre que admetéssim manlleu de l'italià per part del francès, cf. un it. dial. *paino* 'fatu, presumit, ximple' («Geck») citat pel REW (6148). També això, però, ens hauria de deixar freds des del punt de vista semàntic, i per la poca versemblança de l'existència d'un mot de tal caràcter, no estant documentat; sense comptar que fóra incompatible amb la procedència francesa, que ja hem vist més probable.

PATI, 'eixida o corral adjacent a una casa', 'solar sense edificar', mot comú al català amb l'oc. *pàtu*, *pàti*, 'lloc de pastura comunal', 'terra sense conreu, ermàs', b. ll. *patuum* id., que des del català va passar manlleuat al cast. i port. *pátio*, i que en la nostra llengua és d'origen incert, si bé el sentit primitiu és sens dubte el de 'paratge de pastures', des d'on passà a 'terra sense con-